

ИПАК YO'LINING DURDONALARINI OCHISH: O'ZBEKISTONNING MARKAZIY OSIYO TURIZIMIDAGI YUKSALISHI

Xayrullo Raxmatullayev

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi talabasi

ANNOTATSIYA

Bir necha asrlar avval insonyat sivilizatsiyasida katta rol o'ynagan "Buyuk ipak yo'li" hozirgi kunda ham odamlarni o'ziga jalb qilmoqda va Ipak yo'lining asosiy nuqtasi bo'lgan O'zbekistonga turistlarning tashrif bo'yirishi yildan-yilga ko'paymoqda albatta bu ijobiy samara beradi Prezidentimiz tomonidan turizmga asoslangan bir nechta qaror va qonunlar joriy etilmoqda. Turizmning o'sishi mamlakatga bir nechta sohalarida o'z samarasini ko'rsatdi misol uchun mahalliy ishchi o'rnini ko'payishi, YAIM sonining ortishi va davlatlar aro siyosiy hamkorlikni ko'chaytirishga imkon yaratadi. Turizm sohasini rivojalinishida salbiy ta'sir ko'rsatayotgan omillar.

Kalit so'zlar: Buyuk Ipak yo'li, UNTWO, "Bir tur-bir mintaqa" dasturi, transport, tarixiy contest, ziyorat turizmi.

ОТКРЫТИЕ ШЕДЕВРОВ ШЕЛКОВОГО ПУТИ: ПОДЪЕМ УЗБЕКИСТАНА В ТУРИЗМЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

АННОТАЦИЯ

Великий Шелковый путь, сыгравший огромную роль в человеческой цивилизации несколько веков назад, до сих пор привлекает людей, и посещаемость Узбекистана, главной точки Шелкового пути, увеличивается из года в год. конечно, это дает положительный эффект представляя несколько решений и законов, основанных на туризме, введенных нашим президентом. Рост туризма повлиял на страну в нескольких областях, таких как увеличение числа рабочих мест на местном уровне, рост ВВП и аго страны, которые позволяют расширять политическое сотрудничество.

Ключевые слова: Великий Шелковый путь, UNTWO, программа "один тур-один регион", транспорт, исторический конкурс, паломнический туризм

OPENING THE MASTERPIECES OF THE SILK ROAD: THE RISE OF UZBEKISTAN IN THE TOURISM OF CENTRAL ASIA

ABSTRACT

The Great Silk Road, which played a huge role in human civilization a few centuries ago, is still attracting people today, and the tourist visit to Uzbekistan, the main point of the Silk Road, increases from year to year, of course, it has a positive effect several decisions and laws based on tourism are being introduced by our President. The growth of tourism has paid off to the country in several areas-for example, an increase in the position of a local worker, an increase in the number of GDP and the possibility of moving political cooperation between states.

Keywords: The Great Silk Road, two, the program "one tour - one region", transport, historical selection, visiting tourism

O'zbekistonda turizmning o'sishi infratuzilmani yaxshilash, sayyohlik xizmatlarini rivojlantirish va mamlakatni sayyohlik yo'nalishi sifatida targ'ib qilish bilan bog'liq. So'nggi yillarda O'zbekiston o'z tarixi, madaniyati va tabiiy diqqatga sazovor joylarini faol targ'ib qilmoqda, bu esa butun dunyodan ko'proq va k'proq sayyohlarni jalb qilish imkonini beradi. Tarixiy yodgorliklardan tashqari, O'zbekiston sayyohlarga boy milliy meros, jumladan, an'anaviy o'zbek taomlari, xalq hunarmandchiligi va folklorini taklif etadi. Bu O'zbekistonga sayohatni noyob va unutilmas tajribaga aylantiradi. O'zbekistonda Ipak yo'li durdonalarini ochib berish nafaqat mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga, balki uning madaniy merosini asrab-avaylash va targ'ib qilishga ham hissa qo'shmoqda. O'zbekiston ushbu ajoyib mamlakat tarixi va madaniyati bilan tanishishni istagan sayyohlar uchun tobora jozibador bo'lib bormoqda va Markaziy Osiyoda turizm sanoatini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Albatta Markaziy Osiyo xususan O'zbekistonning turizm rivojida tarixning o'rni katta ayniqsa qadimgi sivilizatsiyaga o'z tamal toshini quygan "Buyuk ipak yo'li" Markaziy Osiyoga turistlarni jalb qiluvchi nuqta desak adashmagan bo'lamiz. Ipak yo'li qadimdan Sharq va G'arbni bog'lovchi muhim savdo va madaniy almashinuv tarmog'i bo'lib kelgan. Ushbu qadimiy yo'l o'zi bosib o'tgan hududlarning tarixi va madaniyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynadi va turli jamiyatlar o'rtasida tovarlar, g'oyalar va texnologiyalar almashinuviga olib keldi. Ipak yo'li o'tgan asosiy mamlakatlardan biri O'zbekiston bo'lib, ushbu tarixiy savdo yo'lining durdona asarlari ochilgani tufayli turizm jadal sur'atlarda yuksalib bormoqda. Davlatimiz tomonidan ham turizmga katta e'tibor qaratmoqda O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi tomonidan

2019-yil 16-aprel kuni qabul qilingan va 2019-yil 21-iyunda ma'qullangan "Turizm tug'risidagi" qonunning 8-moddasi ikkinchi bandi bilan tanishib o'tsak.

Vakolatli davlat organi

-turizm sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshiradi

-turizm sohasidagi davlat dasturlarini va boshqa dasturlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirishda ishtirok etadi;

-turizm sohasidagi davlat dasturlari, hududiy va boshqa dasturlar ishlab chiqilishini muvofiqlashtiradi hamda ularning amalga oshirilishini monitoring qiladi;

-turizm sohasida viza rejimini takomillashtirish va soddalashtirishga doir takliflar ishlab chiqadi¹;

Ipak yo'li: tarixiy kontekst

Ipak yo'li Xitoyni O'rta er dengizi mintaqasi bilan bog'lagan ming yillik savdo yo'llari tarmo'iga ishora qiladi. Bu yo'l ipak, ziravorlar, qimmatbaho metallar va boshqa tovar ayirboshlash hamda Sharq va G'arb o'rtasida madaniy va texnologik g'oyalarni uzatishni osonlashtirgan. Ipak yo'li yagona yo'l emas, balki Markaziy Osiyo, jumladan, hozirgi O'zbekiston hududidan o'tgan bir-biriga bog'langan yo'nalishlarning murakkab tarmog'i edi. Bu hudud tovar va g'oyalar almashinuvi uchun hal qiluvchi markaz bo'lib, Ipak yo'li bo'yidagi shaharlar savdo, madaniyat va bilim markazlari sifatida gullab-yashnagan.

Markaziy Osiyo turizmida O'zbekistonning yuksalishi

So'nggi yillarda O'zbekistonda sayyohlik sezilarli darajada o'sdi, bu ko'p jihatdan Ipak yo'lining tarixiy va madaniy merosiga qiziqishning ortishi bilan bog'liq. O'zbekiston hukumati mamlakatning boy tarixiy va me'moriy xazinalarini faol targ'ib qilib, O'zbekistonni Ipak yo'li merosini o'rganishga qiziquvchi sayohatchilar uchun tashrif buyurishi shart bo'lgan joy sifatida belgilab berdi. O'zbekistonning Markaziy Osiyo turizmidagi yuksalishini Buyuk Ipak yo'li durdonalarining ochilgani bilan bog'lash mumkin, chunki mamlakatning qadimiy shaharlari va yodgorliklari butun dunyo sayyohlarining asosiy diqqatga sazovor joylariga aylangan. Prezident xalqaro turizm sohasida hamkorlikni kengaytirish bo'yicha qanday takliflar berdi?

Shavkat Mirziyoyev global maydonda turistlarning kafolatlangan xavfsiz tizimini ta'minlash, yashil turizmni rivojlantirish hamda 2025-yilni Butun jahon inklyuziv turizm yili deb e'lon qilish kabi tashabbuslarni bildirdi. 2025-yilgacha turizmning rivojlantirish orqali mamlaktimizni boshqa Markaziy Osiyo davlatlari bilan kelajakda vizasiz bo'lishini ham turizmga o'z samarasini ko'rsatadi.

¹ Lex.uz

Joriy yildan boshlab O‘zbekistonga kelayotgan xorijiy sayyohlar soni 2 baravarga ko‘paydi. Turizm eskportidan tushayotgan daromad 4 baravarga o‘sdi” — prezident nutqi avvalida Shavkat Mirziyoyev Samarqand shahrida Butunjahon turizm tashkiloti (UNWTO) Bosh Assambleyasining 25-sessiyasida nutq so‘zlab, unda global miqyosda turizmni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslarni ilgari surdi. Joriy yilda sayyohlar soni Yaponiyadan 4 baravarga, Hindiston va Italiyadan 3,5 baravarga, AQShdan 2 baravarga ortgan. Hisob-kitoblarga ko‘ra, joriy yilda mamlakatga 7 mln sayyoh tashrif buyurishi kutilmoqda. Bu ko‘rsatichni 2030-yilga borib 15 mlnga, ichki turizm oqimini esa 25 mlnga yetkazish rejalashtirilmoqda. Davlat rahbari turizmni kompleks rivojlantirish bo‘yicha 2030-yilgacha bo‘lgan strategiya ishlab chiqilayotganini ma‘lum qildi. Bu borada, asosiy yo‘nalish sifatida turizm va transport infratuzilmasini yaratishga ahamiyat qaratilmoqda. 2030-yilgacha 56ta yangi avialaynerlar olib kelinib, aviaparkdagi samolyotlar soni 100taga yetkaziladi. Aviaqatnovlar soni 4 baravarga oshiriladi. Barcha aeroportlarda “ochiq osmon” rejimi joriy qilinadi. Hududlardagi 6ta aeroport xususiy-sheriklik asosida yangilanmoqda. O‘zbekistonga kelayotgan xorijiy sayyohlar soni 2 baravarga ko‘paydi. Turizm eskportidan tushayotgan daromad 4 baravarga o‘sdi” — prezident nutqi avvalida aytib o‘tdi. O‘zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari ichida turizm sohasi bo‘yicha ancha raqobat bardosh yiliga eng ko‘p, sayyohlarning 58,0 foizi Toshkent shahridan. Keyingi o‘rinlarni Samarqand (31,0%) va Buxoro shaharlari egalladi (25,6%). Shuningdek, tarixiy joylarga tashrif buyuruvchilar orasida shaharlar ko‘rsatilga Xiva (13,3 foiz), Termiz (6,5 foiz), Nukus (4,5 foiz) to‘g‘ri keladi. Lekin yildan-yilga turizmning rivojlanishi bu foizlar o‘zgarishlar o‘rishini ko‘rsatadi. Turizm sohasi o‘z o‘rnida YAIM o‘rishini ta‘minlaydi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi va natijada aholi daromadlarini oshiradi. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ma‘lumotlariga ko‘ra, turizm tovarlar va xizmatlarning jahon eksportida to‘rtinchi o‘rinni egallaydi (7,4%), rentabellik bo‘yicha esa neft va avtomobilsozlik sanoatidan keyin uchinchi o‘rinni egallaydi².

Asosiy raqamlar va hissalar

Ipak yo‘li durdonalarini ochishda va O‘zbekistonning Markaziy Osiyo turizmida yuksalishiga hissa qo‘shishda bir qancha nufuzli shaxslar muhim rol o‘ynagan. Ana shunday siymolardan biri O‘zbekistonning sobiq Prezidenti Islom Karimovning mamlakat tarixiy-madaniy merosini targ‘ib etishga qaratilgan siyosat va tashabbuslari bilan turizm sohasining yuksalishiga zamin yaratdi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov O‘zbekiston hukumati qadimiy obidalar va yodgorliklarni asrab-avaylash va tiklash, turizmni qo‘llab-quvvatlash

² Davlat statistika agentligi

infratuzilmasini rivojlantirishga sarmoya kiritdilar³. Karimovning sa'y-harakatlari O'zbekistonni jahon sayyohlik xaritasiga kiritish va xalqaro sayyohlarni mamlakatga jalb etishda muhim rol o'ynadi. O'zbekiston tarixiy merosini targ'ib qilishda yana bir nufuzli shaxs O'zbekiston tarixi davlat muzeyi direktori Ravshan Usmonovdir. Usmonov Ipak yo'li durdonalarini ochish va asrab-avaylashda harakatlantiruvchi kuch bo'lib, O'zbekistonning boy madaniy merosini ichki va xalqaro tomoshabinlarga namoyish etish uchun tinimsiz mehnat qildi. Uning rahbarligida Davlat muzeyida Ipak yo'lining tarixiy ahamiyati va O'zbekiston taraqqiyotiga ta'sirini yorituvchi ko'rgazmalar, ta'lim dasturlari, ilmiy tashabbuslar tashkil etildi. Usmonovning sa'y-harakatlari O'zbekistonning tarixiy boyliklariga bo'lgan qiziqishning ortishiga hissa qo'shdi va mamlakatning Markaziy Osiyodagi nufuzli turizm yo'nalishiga aylanishida hal qiluvchi rol o'ynadi.

Ipak yo'li durdonalarini ochish: O'zbekistonning Markaziy Osiyo turizmidagi yuksalishi va "Bir tur-bir mntaqa" dasturi. Ipak yo'li durdonalarining ochilishi O'zbekiston uchun ham, butun mintaqada uchun ham katta ta'sir ko'rsatdi. So'nggi yillarda mamlakatga sayyohlar kelishi sezilarli darajada oshdi, sayyohlar uning qadimiy shaharlari va arxitektura mo'jizalarini o'rganish uchun oqib kelmoqda. Turizmning bu sur'ati O'zbekistonga nafaqat iqtisodiy foyda keltirdi, balki madaniy almashinuv va muloqotlar uchun maydon ham yaratdi. Qolaversa, tarixiy obidalarini asrab-avaylash va ta'mirlash mamlakatimiz madaniy merosini asrab-avaylashga, kelajak avlodlar Ipak yo'li merosini qadrlashi va undan ibrat olishiga xizmat qilmoqda. Biroq, sayyohlar oqimi O'zbekistonda turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun ortiqcha turizm va atrof-muhitning degradatsiyasi kabi muammolarni ham keltirib chiqardi. Markaziy Osiyodagi dengizga chiqish imkoni bo'lmagan O'zbekiston qadimdan dunyodan yashirin bo'lgan boy tarixiy va madaniy merosga ega. Biroq so'nggi yillarda qadimiy Ipak yo'lida turizmning yuksalishi bilan O'zbekiston mintaqadagi asosiy ishtirokchiga aylandi. Mamlakatning tarixiy sharoiti, asosiy shaxslari va Ipak yo'li durdonalarini ochishning ta'siri O'zbekistonning Markaziy Osiyodagi turistik markaz sifatida qayta tiklanishiga xizmat qildi. Ushbu insho ushbu qayta tiklanishning turli jihatlarini o'rganadi, mamlakatning turizm sanoatini shakllantirishga yordam bergan nufuzli shaxslarni tahlil qiladi va mavjud vaziyatning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqadi. Bundan tashqari, insho O'zbekistonning Markaziy Osiyo turizmidagi yuksalishi bilan bog'liq kelajakdagi potentsial o'zgarishlarni ko'rib chiqadi. Turizmni rivojlantirishda o'zaro hamkorlikni ham o'rni katta O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2021-yil 6-avgust kuni Turkmanistonda bo'lib o'tgan Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining

³ INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES 2015

maslahat uchrashuvida Markaziy Osiyo sayyohlik yo'nalishini rivojlantirish muhimligiga e'tibor qaratgani bejiz emas. "Bir tur – butun mintaqa" tamoyili bo'yicha qo'shma sayyohlik dasturlarini ilgari surishning dolzarbligi ta'kidlandi. Markaziy Osiyo xalqaro institutining bosh ilmiy xodimi Raziddin G'ulomov “Bir tur-butun mintaqa” haqida fikrlarni ko'radigan bo'lsak umuman olganda, "bir tur – butun mintaqa" transchegaraviy turizm bu chet ellik sayyohlarga haqiqiy hayot tarziga sho'ng'ish, qadimiy me'morchilikning tarixiy yodgorliklariga teginish, madaniyat, milliy did va an'analarni Markaziy Osiyo mintaqasi bo'ylab bitta sayohat doirasida his qilish uchun noyob imkoniyatni taqdim etish imkoniyatidir” deb aytib o'tganlar Markaziy Osiyo davlatlari o'zaro tarixi bir bo'lganligi uchun madaniyatlar uyg'unlashgan, chet eldan kelgan turistlar bu loyiha orqali nafaqat o'zlarining O'zbekiston tarixi haqidagi balki Markaziy Osiyo haqidagi fikrlarini shakllantiradi. “ Bir tur- butun mintaqa” deb aytilishi ham bir-biriga bog'liqligni ko'rsatadi.

Ijobiy va salbiy tomonlari

Ipak yo'li durdonalarining ochilishi va O'zbekistonning Markaziy Osiyo turizmida yuksalishi bir qancha ijobiy jihatlarni keltirib chiqardi. Birinchidan, turistlar oqimining ortishi mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi, yangi ish o'rinlari yaratildi va mehmondo'stlik va xizmat ko'rsatish sohalarida o'sishni rag'batlantirdi. Qolaversa, O'zbekistonning tarixiy va madaniy merosini asrab-avaylash va targ'ib qilish fuqarolarda milliy g'urur va o'zlikni anglash tuyg'usini uyg'otdi. Xalqaro mehmonlar oqimi ham O'zbekiston va butun dunyo o'rtasida madaniy almashinuv va o'zaro tushunishni osonlashtirdi. Biroq, turizmning tez sur'atlar bilan o'sishi ba'zi muammolarni ham keltirib chiqardi. Tarixiy obidalar va yodgorliklarni saqlash ularning uzoq muddatli barqarorligi va haqiqiylikini ta'minlash uchun ehtiyotkorlik bilan boshqarishni talab qiladi. Sayyohlar oqimi, shuningdek, infratuzilma va tabiiy resurslarga ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu esa aholining haddan tashqari ko'payishi, atrof-muhitning degradatsiyasi va madaniy tovarlarning paydo bo'lishiga olib keladi. Bundan tashqari, turizmning tez sur'atlar bilan kengayishi an'anaviy turmush tarzining eroziyasiga va sayohat tajribasining haqiqiylikini yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Ushbu salbiy jihatlarning hududning asl qiyofasini yuqotib sayohat sifatiga ta'sir o'tkazadi. Bir necha yil avval sayyohlar bilan o'tkazilgan intervyuda ular ba'zi muammolarni aytib o'tishgan misol uchun: Bepul WI-FI tarmog'i, tarjimonlarning yetishmasligi, ovqatlanish joylarida joyning kamligi va hojatxonalarining yetishmasligi kabi kamchiliklarni aytib o'tgan. Asosan tabiat zonalariga chiqadigan turistlardan keyin juda ko'p chiqindi va ulardan qoladigan axlatlar usha zonada yashaydigan aholining yashashi va chorva mollariga katta xavf to'g'iradi.

Tadqiqot qismi. Ushbu muamolarga bir nechta takliflar bilradigan bo'lsak har bir jamoat joylariga (kafe, maktab oldi, dukonlar, supermarketlar, maktab va bekatlarda) bepul WI-FI tarmog'ini yo'lga qo'yish zarur. Asosan mahalliy aholi yoshlar qatlami bilan ishlash zarur ularning til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun bepul va innavatsion texnologiyalardan foydalangan holda mashg'ulotlar o'tkazish kerak. Milliy oshxonalar sonini oshirish ayniqsa chekka zonalarda umumiy ovqatlanish joylarining kamligi ham ko'p muamolar to'g'iradi. Yana bir taklifni ilgari so'radigan bo'lsak bu Markaziy Osiyo davlatlari aro "Turistik tezyurar poyezdlar" qatnovini yo'lga qo'yish zarur bu turistlarda ortiqch ovora garchilik va mablag'ni ancha tejalishiga olib keladi. Albatta bu muamolarning ko'pchiliga hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, O'zbekiston Respublikasi Ekologik partiyasi va boshqa jamoat birlashmalari tomonidan ko'pgina takliflar va yechimlar chiqarilyapti. Chorvoq katta suv ombori atrofida joylashgan qishloqlar jumladan Burchumulla, Yakkatut, Bog'iston, Nanay kabi qishloqlar turistik hudud hisoblanadi va u yerga dam oluvchilar tashrifi juda tez-tez bo'lib turadi. Qishloq aholisi bilan bo'lgan suhabatda ular asosiy muamo sifatida dam oluvchilardan qoladigan chiqindi va yaroqsiz mahsulaotlarni aytib o'tishgan shuning uchun ekologik "Toza hudud" sanitar mashinalar sonini yanada ko'paytirish zarur.

Foydalangan adabiyotlar

1. Davlat statistika agentiligi
2. Lex.uz
3. INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES 2015
4. Туризм — движущая сила развития в Центральной Азии. Nuz.uz.
5. O'zbekiston-2030 strategiyasi
6. O'zbekiston Buyuk ipak yo'lida.